05/12/2025

Ανάκτορο Αρχανών: Οι Μινωίτες το προστάτευαν από τις φυσικές καταστροφές

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Μία ανορθόδοξη αρχιτεκτονική πρακτική των Μινωιτών, ασυνήθιστη για την ιδιαίτερη προσοχή που έδειχναν στις κατασκευές τους, αλλά εν τέλει και η απόδειξη της τεχνικής ευφυΐας τους ήρθε στο φως κατά την ανασκαφή, που πραγματοποιήθηκε στο ανάκτορο των Αρχανών για την περίοδο του 2025.

Υπό τη διεύθυνση της δόκτορος Έφης Σαπουνά-Σακελλαράκη η αρχαιολογική

έρευνα, που άρχισε –για την ακρίβεια επανεκκίνησε- το 2023 είχε ως στόχο την συμπλήρωση της εικόνας του τριώροφου κτηρίου του μεγάρου των Αρχανών, που άνθησε, στη μορφή που αποκαλύπτεται τώρα ως το 1450 π.Χ..

Στην διερεύνηση ενός λοξού, διπλού τοίχου, που είχε κλείσει μεγάλο τμήμα της αυλής του ανακτόρου κατά παράδοξο τρόπο ενώ παράλληλα δεν είχε επιμελημένη κατασκευή, αφού ήταν φτιαγμένος από ακατέργαστους λίθους, μία συνθήκη δηλαδή, που δημιουργούσε πολλά ερωτηματικά επικεντρώθηκε η φετινή ανασκαφή. Για να αποδειχθεί όμως, από την συστηματική αρχαιολογική έρευνα και με τη βοήθεια ειδικών επιστημόνων, ότι η ύπαρξή του ήταν πολύ σημαντική για το κτήριο, καθώς σκοπός του ήταν η προστασία από φυσικές καταστροφές και ειδικότερα από την κατολίσθηση του βράχου, που υπέρκειται. Αυτός ήταν και ο λόγος, που το νότιο τμήμα του τοίχου δεν ήταν επιμελές, καθώς αυτή η πλευρά του δεν ήταν ορατή.

Ωστόσο, η ευφυΐα και η εμπειρία των μινωιτών αρχιτεκτόνων αλλά και η καλαισθησία τους δεν θα επέτρεπαν την ύπαρξη μιας τέτοιας κακοφωνίας, έτσι προχώρησαν και στην κατασκευή του δεύτερου τοίχου που προσκολλήθηκε στον προηγούμενο ώστε να είναι ορατός από την πλευρά της αυλής του ανακτόρου. Ιδιαίτερα επιμελημένος και ιδιαίτερης αισθητικής αυτός ο τοίχος είναι κατασκευασμένος με ωραία λαξευμένους πωρόλιθους, όμοιους με αυτούς του λοιπού ανακτόρου.

Πάνω από τον τοίχο αυτόν αποκαλύφθηκαν και τα συνήθη στρώματα μυκηναϊκής

περιόδου με πλήθος κυλίκων και ευρήματα ιστορικών χρόνων. Χαρακτηριστικά της διαχρονικής χρήσης του χώρου είναι ευρήματα της Ελληνιστικής περιόδου, όπως πχ. τριφυλλόστομη οινοχόη με δύο ανάγλυφες κεφαλές (3ος π.Χ. αιώνας) και μία πήλινη κεφαλή που ήταν προσκολλημένη προφανώς σε κάποιο αντικείμενο.

Σημαντικές αποκαλύψεις όμως υπήρξαν και στο νοτιοανατολικό τμήμα της ανασκαφής, σε έναν χώρο της οποίας (Χώρος 28) αποκαλύφθηκε άνοιγμα από την Κεντρική αυλή προς το ανατολικότερο τμήμα του ανακτόρου ενώ λίθινες πλάκες χωρίζουν τον χώρο αυτό σε δύο τμήματα. Πάνω στις τελευταίες έγινε η προσθήκη ενός μεγάλου τραπεζοειδούς λίθου με τόρμους, που υποδεικνύουν την ύπαρξη κάποιου στηθαίου, το οποίο κατέστρεψε τοίχος μυκηναϊκών χρόνων. Ένας φυσικός λίθος, που φέρει κάποια ανθρωπόμορφα χαρακτηριστικά είναι το ενδιαφέρον εύρημα από αυτόν τον χώρο. Το αντικείμενο είχε πέσει από άνω όροφο και πιθανότατα σχετίζεται με την ύπαρξη ενός “fetish shrine” (Ιερό των Φετίχ), ανάλογο με αυτό της Κνωσού.

Γενικότερα στην νέα περίοδο των ανασκαφών του 2023 και 2024 υπήρξαν σημαντικά νέα στοιχεία για τη λειτουργία του ανακτόρου. Στο βορειότερο μέχρι στιγμής τμήμα του αποκαλύφθηκαν χώροι διώροφοι και τριώροφοι, μία ελίτ πτέρυγα του ανακτόρου: Πολυτελή δωμάτια, τα οποία επικοινωνούσαν μεταξύ τους με διαδρόμους, με πληθώρα παραστάδων γυψόλιθου, σπαράγματα τοιχογραφιών, τοίχους επενδυμένους με κονίαμα, δάπεδα από σχιστόλιθο κ.λ.π. In situ βρέθηκαν και οι συνήθεις σε όλους σχεδόν τους χώρους του ανακτόρου διαχωριστικές/διακοσμητικές ταινίες κονιάματος, που περιέβαλαν τις πλάκες του δαπέδου.

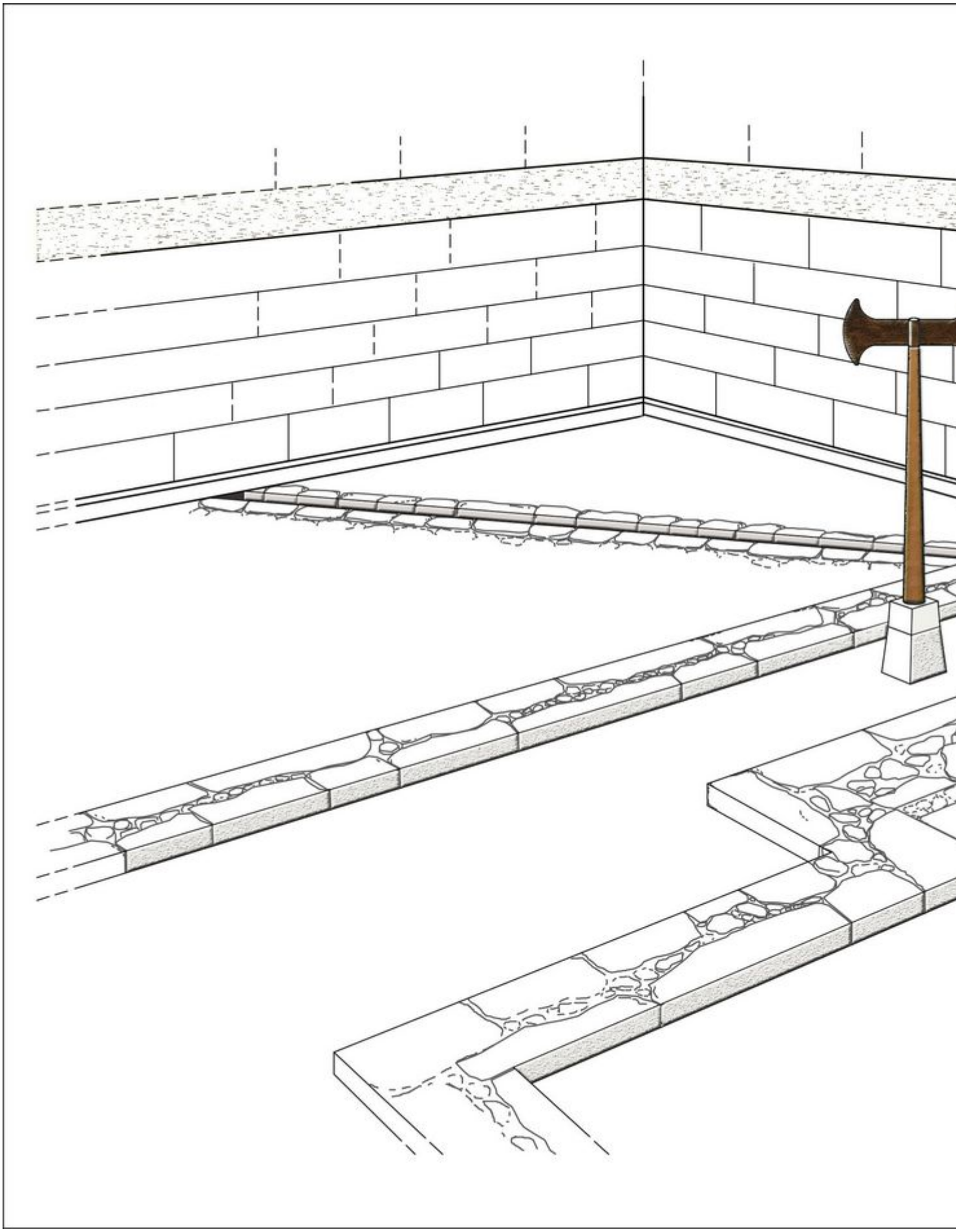

Το ανάκτορο των Αρχανών βρίσκεται στο κέντρο της σύγχρονης πόλης, στη θέση Τουρκογειτονιά. Είχε καταστραφεί από σεισμό περί το 1700 π.Χ. αλλά ξαναχτίστηκε και άνθησε ως το 1450 π.Χ, όταν επήλθε η τελική καταστροφή του. Οι ανασκαφές έδειξαν όμως, ότι η κατοίκηση στο χώρο ήταν συνεχής.

Πρώτος αναφέρθηκε στις Αρχάνες ο σερ Άρθουρ Έβανς, λόγω σημαντικών ευρημάτων (σήμερα βρίσκονται στο Asmolean museum), που προφανώς προέρχονταν από το μινωικό νεκροταφείο των Αρχανών στο λόφο Φουρνί, το οποίο ανασκάφηκε αργότερα από τους Γιάννη και Έφη Σακελλαράκη και το οποίο απέδωσε πέντε θολωτούς τάφους, πολλά ταφικά κτήρια και κιβωτιόσχημους τάφους της Μυκηναϊκής περιόδου.

Στην ίδια την κωμόπολη ο Έβανς είχε παρατηρήσει επιφάνειες μεγάλων τοίχων ενώ ανέσκαψε ένα κυκλικό υδραγωγείο σε περιοχή, που εντάσσεται στο ανάκτορο. Στη συνέχεια ωστόσο, ο Γιάννης Σακελλαράκης διενεργώντας επιφανειακή έρευνα και ερευνώντας τα υπόγεια των σύγχρονων οικιών στο κέντρο της κωμόπολης ανακάλυψε, ότι ήταν θεμελιωμένες πάνω σε ισχυρούς μινωικούς τοίχους. Κάτι το οποίο πολλοί προηγούμενοι ερευνητές (όπως Μαρινάτος και Πλάτων) δεν είχαν εντοπίσει, αν και αναζητούσαν το περίφημο «θερινό ανάκτορο» του Έβανς, σύμφωνα με τις βικτωριανές αντιλήψεις του. Οι ίδιοι είχαν στραφεί, όσον αφορά τις έρευνές τους σε σημεία, όπως αποδείχθηκε, εκτός της περιοχής του ανακτόρου.

Η χαρτογράφηση όμως, όλων των προαναφερθέντων καταλοίπων από το Γιάννη Σακελλαράκη οδήγησε στην επιλογή χώρου, όπου αποδείχθηκε, ότι βρισκόταν το κέντρο του ανακτόρου των Αρχανών, το οποίο απέδωσε πλήθος αρχιτεκτονικών και πολυτελών κινητών ευρημάτων. Σε γειτονική άλλωστε περιοχή βρέθηκε το αρχείο και ο θεατρικός χώρος του ανακτόρου.

Η ανασκαφή για την περίοδο του 2025 πραγματοποιήθηκε από την Αρχαιολογική Εταιρεία και σ΄ αυτήν έλαβε και φέτος μέρος το ίδιο αξιόλογο επιστημονικό προσωπικό, αποτελούμενο από τους αρχαιολόγους δρα Πολίνα Σαπουνά-Έλλις, Δημήτρη Κοκκινάκο (ΜΑ) και Περσεφόνη Ξυλούρη, τη σχεδιάστρια Αγάπη Λαδιανού, τη συντηρήτρια αρχαιοτήτων Βέτα Καλυβιανάκη και το φωτογράφο Κώστα Μαρή ενώ ιδιαίτερη ήταν η συμβολή του δρος Χαράλαμπου Φασουλά στην αποσαφήνιση του ρόλου του «λοξού τοίχου» της αυλής του ανακτόρου.

Η ένταξη της Ζωμίνθου εξάλλου, την οποία ανακάλυψε στον Ψηλορείτη ο Γιάννης Σακελλαράκης και ανέσκαψε με την Έφη Σαπουνά-Σακελλαράκη, στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO συνιστά μία αναγνώριση όχι μόνο της μοναδικότητας αυτού του μνημείου αλλά γενικότερα της αξίας και της μινωικής ταυτότητας της Κρήτης. Στον αρχαιολογικό χώρο και στην ευρύτερη περιοχή έγιναν εργασίες και διαμορφώσεις, όπως η δημιουργία χώρου στάθμευσης οχημάτων, φυλάκιο, τουαλέτες, ενημερωτικές πινακίδες κ.ά. Η ένταξη έγινε ως γνωστόν, μαζί με άλλα πέντε μινωικά ανάκτορα Κνωσό, Φαιστό, Ζάκρο, Μάλια και Κυδωνία.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι τόσο στις Αρχάνες όσο και στα Ανώγεια έχουν δημιουργεί μικρά μουσεία/κέντρα πληροφόρησης, αποκλειστικά με ευρήματα από τις ανασκαφές αντίστοιχα των Αρχανών, της Ζωμίνθου και Ιδαίου Άντρου.

ΑΡΧΑΝΕΣ 2025

Χώρος Νότια του Χώρου 28
Βόρειο τμήμα

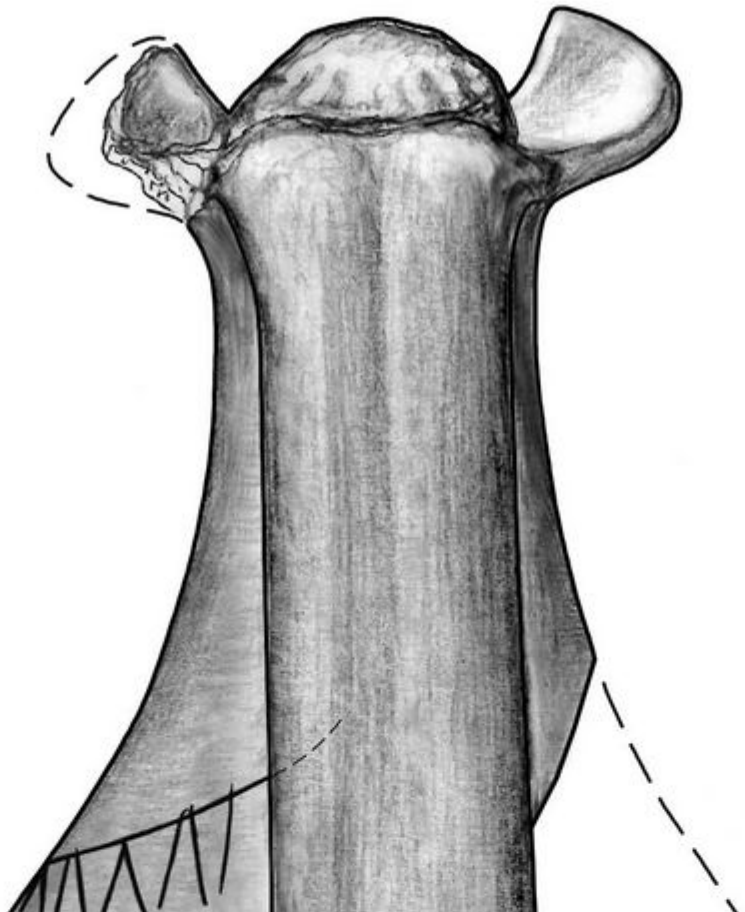

$\Sigma \chi$

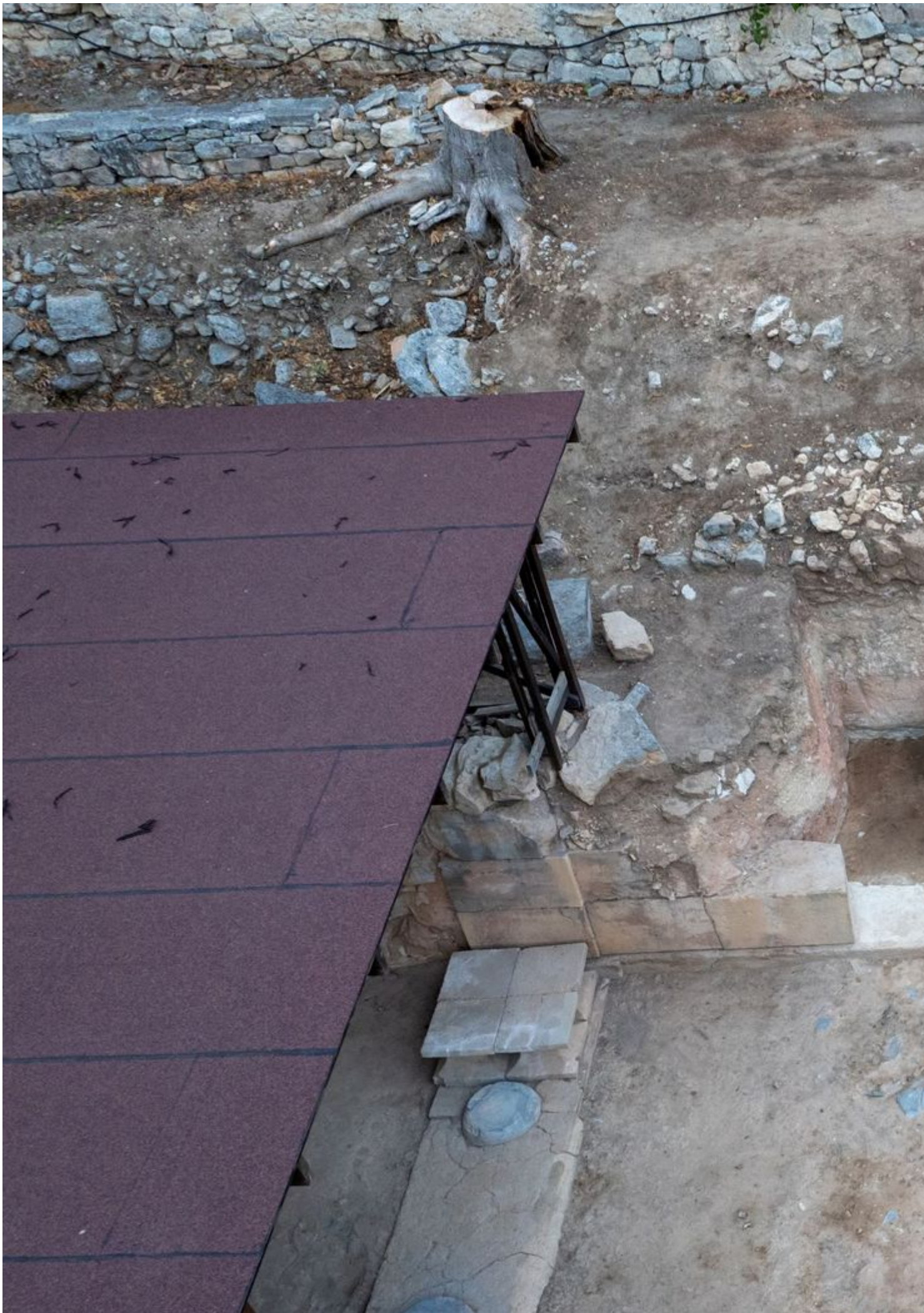

A